

VERTEC.

Izhaja
1. dne v
mesecu
in stoji
za vse
leto po
pošti
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
Brez
pošte:
za vse
leto 2 gl.
40 kr.,
za pol
leta 1 gl.
20 kr.

Naroč-
nina naj
se na-
prej pla-
čuje in
pošilja
ured-
ništvu v
špi-
talskih
ulicah
h. št.
273
v Ljub-
ljani.
(Lai-
bach.)

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Stev. 2.

V Ljubljani 1. februarja 1875.

Leto V.

Ptica in deček.

Kaj prestala si mi peti,
Ljuba ptičica?
Al' si bolna, ali trudna,
Ti živalica?
Evo hrane, hladne vode,
Hitro mi zapoj! —
Rad poslušam glase tvoje,
Zlati ptiček moj!“
In zapoje ptica milo,
Deček se solzi —
Tožna pesen drobne ptice
V serce ga boli:

In zapoje ptica milo,
Deček se solzi;
Smertna pesen drobne ptice
V serce ga boli!

„Pela sem ti, ljubi deček,
Zmirom radosno —
In vedrila s petjem milim
Lice mladostno!

Tudi zdaj bi ti zapela,
A mogoče nij —
Mučis z gladom me ubogo
Tri že cele dni!

Pozabljivost tvoja kriva
Smerti moje bo,
Naj zatorej še zapojem
Zadnjo pesenco!“

Lj. V.

Ruděća kápica.

(Poslověnila Lujiza Pesjakova.)

Živelo je nekedaj deklétce, nežna priserčna stvarca, katero je ljubil ves svet. Tako se govori in tako se v knjigah čita; a če je zaradi tega tudi res, vendar nij nedvomno; kajti baš take nežne, priserčne dušice, katere ves svet

ljubi, sovraži zavist, a zavist, — to je hud volk v basni in v resnici, kateri nežne, priserčne stvarce požira. Vsak dan se moremo o tem uvéríti. To priserčno dekletce je bilo vsem ljubo, a najljubše svojej babici, katera je njej kupila krasno krilce in rudéče pokríválo, ki se je deklica po njem imenovala: „Rudéča kápica.“

Necega dné je mati spekla pogačo ter dejála dekletcu: „Rudeča kapica!“ babica je bolna, pojdi k njej, vprašaj lepo, kako jej je, ter nêsi lep kos pogače, dokler je še mehka, tudi malo vina, présnega masla in še drugih dobrih stvari, katere ti v vërbašček naložim. „Rudéča kápica“ je hodila rada k bábici, da-si je pot bil dolg. To se umeje samo ob sêbi; znano je, kako babice ljubijo vnuke, in videti bi hotela vnuka, kateri ne bi ljubil svoje bábice. Predno se je „Rudéča kápica“ napotila, posvari jo mati: „dete, dete! hodi zmirom na ravnost; ne oziraj se niti na desno, niti na levo, ter ne daj se nikómur odverniti od prémege (ravnega) pota!“ — Tako do malega vse matere govoré, kadar hčere od dóma pošiljajo. — Časi kaj pomaga, časi nič; kajti mnogo krat so najboljše besede zamán izgovorjene. Ko je „Rudéča kápica“ dospela v gozd, srečala je kuma (botra) volka. Nič se ga nij ustrašila, ker pridna, nedolžna je bila; vedela še nij, kaj je volk. A on je dobro znal sladek grizljaj, ter najrajši bi jo bil mahoma požerl; ali ljudjé so bili blizu in nij se derznil. Približa se jej, kakor je navada, z vsakdanjimi prijaznimi besedami:

„Dobro jutro, „Rudéča kápica!“ kam tako rano?“ (Glej podobo str. 19.)

„Lepo hvalo! k bábici grém; bolna je. Pogače jej nêsem, — mati jo je spêkla, — tudi malo vina, présnega masla in še drugih dobrih stvari.“

„Daleč li od tod stanuje gospá bábica?“

„O dà, zeló daleč za gozdom, tik málina, v pervej hiži pred vasjo.“

„Ker je bolna,“ reče volk, ter pobožno sklene prednji nogi, „nu, ker je bolna, hočem jo tudi jaz obiskati. K bolnikom rad hodim, da je tolažim in jim pripovedujem besedo božjo. Pojdi na ravnost, draga „Rudéča kápica!“ ne oziraj se niti na desno niti na levo, ter ne daj se nikómur odverniti od prémege (ravnega) pota. Samo še necega bolnika obiščem, potem pridem za tobój.“

„Blagi volk,“ misli si „Rudéča kápica,“ „baš takó govori, kakor mati. In koliko ima dela, ako hoče potolažiti vse bolnike! Vendar je še dobrih duš na sveti! Kako hiti k dobrim delom! Têče, kakor bi ne mogel učkati svojega posla.“

Ko je dekletce tako premišljevalo, tedàj je volk res tekel, kar je mogel, a samo zato, da bi „Rudéčo kápico“ prehitel in k babici prišel poprej nego ona.

„Rudéča kápica,“ videč mnogo lepih cvetlic, začne je tergati in vtikati v présno maslo in v pogačo, potem jame plesti venčke in je ovijati okrog stekleníce, da je bilo vse krasno; mnogej ptičici pogleda v gnjezdo, ter se čudi mladičem, ki imajo rumene kljunčke in tako širôko zijájo. Odlómi kosce pogače ter je vtakne v kljunčke. „Hvala Bogu!“ misli si, „tudi jaz dobro delam, kajti mladički so gladni. A vina jim ne smem dati; tudi jaz ga ne dobdem, to nij pijača mladosti.“

V tem se volk nij mudil nabiráje evetlic, niti vencev nij plel, za gnjezdca se nij ménil, — zloba hití, kar more, — in skoraj je dospel do bábičine hiže ter poterkal na vrata: „terk! terk!“

„Kedó je?“ vpraša bábica sè slabim glasom.

„Jaz, „Rudéca kápica.“ Vina sem prinesla in pogače ter mnogo dobrega.“

„Za kljuko pritisni, ter odpre se ti!“

Volk pritisne za kljuko, vrata se odpró, ubogo bábico popade in jo požre v hipu, kakor bi nič ne bilo. Zdaj obleče nje obleko, priveže si veliko nje belo čépico na glavo ter si jo potegne globoko na čelo. Potem zapre vrata, leže v posteljo in čaka. „Stara, suha bábica je bila dober grižljaj,“ reče; „kako li mi bode stoperv dobrila slastna „Rudéca kápica!“ Samo da bi skoraj prišla, jedva je čakam; rad jo imam, da bi jo kar požerl.“

„Rudéce kápice“ nij bilo treba dolgo čakati. „Terk! Terk!“ poterka na vrata.

„Kedó je?“ vpraša volk in prizadeva si posnemati bábičin glas.

„Jaz sem, „Rudéca kápica,“ vina in pogače sem prinêsla ter še kaj dobrega in tudi mnogo evetlic.““

„Pritisni za kljuko in odpre se ti!“

„Rudéca kápica“ pri sne za kljuko in vstopi. Bábičin glas se jej malo súmen zdí, ter čuden duh je po sobi, do malega kakor v zverinjáku. Nič

dobro jej nij bilo ob serci. To je bila sumnja in kakor govoré, vsem je tako, katerih čaka nesreča. Vedéla nij, kaj bi storila in rekla, ter boječa je ogledovala po sôbi. Volk je potegnil odejo čez obraz, a ne, da bi jo takój požerl, kakor je bábito, nego dejál je stari grešnik: „draga moja „Rudeča kápica!“ prinési mi dobre jedí in kapljico vina.“ Tresla se je „Rudéča kápica“ ter mislila: „oj, tako mi je ob serci, kakor bi kaj krivega bila storila. Res sem pregrešila: poslušala nijsem ljube matere; na ravnost nijsem šla k bábiti!“ V tem hipu bábito pogleda ter zavpije: „oh, bábita, kako da imaš tolika ušesa?“

„Da te bolje slišim!“

„Oh, bábita, zakaj imaš tolike oči?“

„Da te bolje vidim!“

„Oh, bábita, zakaj imaš tako strašna usta?“

„Da te laže snem!“

Ko je volk izrekel te besede, požre jo.

A bila bi prežalostna povest, ako bi je uže zdaj bilo konec, in pravice bi ne bilo na zemlji, ko bi volkovi nekažnjevani požirali „Rudéče kápice.“ Lepa pripovedka treba da ima lep konec, in pravica obveljá, če je tudi časi neverjetno. — Res, tako se je zgodilo. Volk je zaspal, kakor bi imel najčistejšo dušo, kajti njegovo gaslo je bilo:

„Ako se hrane dobro naložiš,
Vselej najslaje, najbolje zaspíš!“

Smerčal je, da je šumelo po gozdu. To smeréanje ga je pogubilo. Lovec je slišal in prišel, ne vedoč, da je on v tem hipu namesto pravice, kakor na sveti sploh malo kedo vé, zakaj to ali to dela. Najpervo je ménil, da bábita smerčí; a ko je volka ugledal, mahoma je súnnel o zločinstvu. Hitro je potegnil ostri lovski nož in razprál zverini trebuh. Izkočili sta „Rudéča kápica“ in bábita.

Volk, katerega nič nij huje skerbélo, nego li tešč trebuh, probudi se in debelo pogleda, ko vidi pred soboj bábito in „Rudéčo kápico.“ Zeló je bil razserjen, da se je kedó prederznil vzeti mu, kar si je sè zobmi osvôjil. Hôtel je izpregovoriti in potegniti se za svojo pravico, ko ga je lovec ustrelil. „Hudodelstvo je treba kažnjevati,“ reče, „ako ne, býlo bi vse zaman.“

„Rudéča kápica“ potem nikoli nij krenila s prémega (ravnega) pota in bábito je strah ozdravil nje bolezni. Vedno je bila čversta, niti nahoda nikoli nij imela pozneje. Na srečno otetbo obéh ter na zdravje vseh priseréniéh vnukov in vsih ljubih bábit na sveti, — zatorej tudi na zdravje mnogih vas, prijazni čitatelji! — izpil je lovec vse vino, kar ga je bila prinésla „Rudéča kápica“ od dóma, in tako je bil tudi on poplačan za svoje dobro delo. —

Hvaležni sin.

(Povest. Posl. V. — ž.—)

Sin ubozega črevljarja slovenske vasíce si je v daljnjej Ameriki pridobil s pridnostjo nekaj iménja, ter se je zopet vernol v svojo domovino, kjer si je v velicem mestu kupil lepo hižo, ter ondu začel kupčevati. Njegova roditelja sta se ga često spominjala, gorko želéč, da bi ga Bog vselej in povsod

imel pod svojim krilom. Tudi sin nij zabil roditeljev, kajti jedva se je bil v velicem mestu ustanovil, ko zasede konja ter hajdi k predragim svojim!

Ura je zvečer uže odbila deset, a črevljjar in njegova žena sta ležala v terdem spanji, ko ju vzbudi terkanje na vežna vrata.

„Odprite!“ kliče sin, „vaš sin Marko je prišel.“

„To pojdi komu družemu pripovedovat, če hočeš,“ odgovori starec, še omamljen od spanja, „tu némaš ničesar opraviti! Moj sin res nij še mertev, a vendar je zdaj v Ameriki!“

„Povernol se je od tam,“ zagovarja se sin, „ter se zdaj méni z vama. Odprita mi, ter mi dajta k sebi priti, draga moja!“

„Jakob,“ deje mu žena, „čaj, vendar bi utegnilo biti dobro, ako greva pogledat, ali je to res náju sin; po glasu mu je podoben, vse mislim, da ne bode nihče drug, nego on.“

Oča vstane s postelje in prižgè luč; a mati se v naglici ogerne z veliko plahto, ter oba gresta odpirat. — Nij se prevarila! — Pred njo je stal nje preljubi Marko, oblečen gospodski in z gosto brado. Vendar je to nij oviralo, da bi ga ne bila priserčno objela in pritislola na materino serce. Jednako je bil tudi Jakob sinovega prihoda radosten.

Veselja v hiži nij bilo ni konca ni kraja.

Ko so se prestali veseliti, opomni se sin svojega konja, katerega je bil ostavil zunaj pod milim nébom. Odvêdel ga je zatorej najpervo k jedinej kravi v hlev. Potlej je sedla vsa trojica okolo pečí, ter sin jame pripovedovati, kaj je izkusil, potujóč po širocem svetu; kakove zaprêke so ga srečavale na potu, koliko truda je prebil, predno si je pridobil imovíno. Pazljivo sta ga poslušala oča in mati; posebno jima je zadnja točka te povésti delala veselje in žalost.

Okončavši svoje prigodke sin roditeljema ponudi dél svoje imovíne, prosêč, naj bi oča odslej délo ostavil.

„Ne, moj dragi sinko,“ reče starec, dela sem uže tako vajen, da bi se mi tožilo pohajkovati brez opravila.“

„Kaj?“ začudi se sin, „ali vam uže nij izkrajnji čas misliti o počitku v svojih starih dnéh? Vas ne silim, da bi šli iz domače vasí, ne, sam vem, kako bi vam ta ločitva težko déla; a veselite se po svoje. Ne jemljite uže težavnih dél v róko, in s kratka, dajte si nekoliko mirú in počitka ter se poživíte z vinsko kapljico!“

Ker je bila še mati sinovih mislij, zatorej se tudi oča nij smel dalje braniti.

„Tebi na ljubáv, Marko,“ reče Jakob, „hočem od denes le sam sebi in gospodu župniku popravljati skornje, — a moji znanci naj si poiščó drugega črevljjarja!“

Ko je bilo to ukréno, použil je sin še večerjo, katero mu je bila mati berzo napravila. Prenočil je z očetom in materjo skupaj na jednej postelji, sladil ga je zopet otročji občutek, katerega nehvaležni otroci niti ne uméjo niti ne znajo.

Jutro dan se sin zopet poverne v mesto, davši roditeljema 300 goldinarjev, — in čudo! — v malo tednih pride oča v mésto!

„Oča!“ kaj vas je sèm prineslo?“ vsklikne Marko ves radosten.

„Marko!“ odgovori poštení črevljár, „prinesel sem ti vse tvoje novce, vzemi je, a mēni daj, da ostanem, kar sem bil, — delaven črevljár. Zadnje dni malo da nijsem umerl, tako se mi je tožilo! To naj te uči, da ne bodeš ménil, kakor bi jedíno pozemeljsko bogastvo in sreča mogla človeka ohraniti veselega in zdravega, ker obilo mu tudi koristi zmérna delavnost in pridnost“.

Jakčeva kučma.

Blizu mesta v ubožnej hižici sta sedela mož in žena s povéšeno glavo in solznimi očmi. Zakaj sta povešala glavi in se solzila?

O prvem pogledu se je videlo, da ju je terlo veliko uboštvo. Hižica je namreč bila pusta in prazna: v kotu zakajéno razpélo in podoba Matere Božje, stara krosna (státive), ker je bil mož tekalec, na pol poderta postelja in dve dolgi klopí, — to je bilo vse pohištvo, verhu tega jima je zdaj gospodar stanovanje odpovedal. Nijsta vedela, kam bi se dejala, kedó ju pod streho vzame, kde dobodeta novcev, da plačata dolg od najemščíne; zato sta povešala glavi ter se solzila.

„Ne,“ reče žena, ki je stoječ pred podobo Matere Božje roki sklepalá, „ne, ti nas ne ostaviš (zapustiš); nikoli nas nijsi še ostavila, niti zdaj nas ne misliš. Oh, samo 100 gld., in kako srečni bi bili; mogli bi kupiti sosedovo hižo za 200 gld.“

„Tako?“ segne mož v besedo, „100 gld. ti je treba, da bi za 200 gld. kupila sosedovo hižo? Ti dobro znaš računiti.“

„Jaz mislim, 100 gld. bi mu dali, a 100 gld. bi ostali dolžni, in kadar bi je prihranili, doplačali bi mu hižo.“

„Res je, ali od kod zdaj 100 gld. vzeti?“ mož zamišljen dostavi.

Zunaj je bila vihra; bridek veter je bril in vejal z novim snegom.

„Kde li je ostal Jakec?“ vzdahne žena, „poslala sem ga bila k pekárju po kruha.“

V tem se iz daleč zasliši tromba.

„Aha,“ reče mož, „huzarji, ki so imeli denes priti, jezdijo skozi mesto, Jakec vanje zija, da bi vse videl.“

Tako je tudi bilo. Jakec je stal na tergu ter gledal, kako so huzarji po vetru in snegu dirjali skozi mesto, da-si jim je burja sneg v obraz metla ter njih kodráve lasé in dolge berke belíla. Mnogo jih je na uzdi gnalo prazne konje, kateri so v boji bili vzeti sovražnikom. Vsi so bili slabo oblečeni, raztergani in umazani, kakor so iz bitve prišli. A zadnji so bili še slabéjši od prednjih; jednemu zadnjih je veter odnesel čako ter jo kotàl daleč po snegu. Jakec steče za njó, pobere jo in pomolí huzarju, ki jo je lovil. Jakec je imel na glavi lepo toplo kučmo sè svitlo spono na stráni, dar birmskega kuma, ki je bil v mestu bogat pekár. Huzarju je bila ta lepa Jakčeva kučma, izpod katere je deček z velikimi modrimi očmi tako zadovoljno gledal, ljubša od terde čake, zatorej poseže, ne po čakí, katero mu je otrok ponujal, nego po kučmi, — in smuk zdirja ž njo za drugimi vojaki. Prestra-

šeni Jakec v tem hipu nij znal, kaj bi počél; samo kričal je na ves glas: „moja kučma, moja kučma!“ Ljudje, ki so od vseh stranij prihiteli na Jakčev krič, potezali so se za-nj, huzarja ustavili in obstopili, ter mu pretfli, ako ne verne kučme, da ne bode dobro. Pogajanje mej meščani in huzarjem je bilo smešno, kajti huzar njih nij razumel niti oni ne huzarja. Huzar je vedno vpil: „kapo kupiti; koliko?“ A Jakec je kričal: „kapa je moja! Svojo kučmo hočem zopet imeti!“

„Ti konja, jaz kučmo,“ reče vojak in odvezuje kljuse, katero je na uzdi vodil, ter potem svojega konja izpodbode in zdirja s kučmo skozi ljudi za tovariši.

Ubogi Jakec je žalosten stal na tergu, v tej roki čako, v drugej uzdo ubornega kljuséta deržèč. Oba, Jakec in kljuse, deržala sta se kiseló. Kaj bi se ne? Kljusetu so tovariši odšli, ostavivši je otroku v oblasti. To je utegnilo vojnega konja žaliti. Pobegnot bi bil; a ubogo živinče uže nij imelo toliko moči; otrok je je ustrahoval, in to tem laže, ker je bil Jakec uže v 12. letu in tudi zeló močen. Čemú li bode Jakcu to kljuse? Za-nje je izgubil kučmo! Zeblo je zeló, a Jakec je bil brez kučme. Treba je bilo čako na glavo dejati. Res je bil zdaj čuden huzar, ki so mu solze tekle po obrazu, iz katerega naj bi bil sijal pogum. In konja, ki je od gládi in slabosti jedva noge prestavljal, védel je na uzdi, ne da bi dirjal ž njim po mestu, kakor je huzarju spodobno; zato je bilo treba po poti slišati mnogo posmeha in zaničevanja. Ti so klicali: „Jakec je pri huzarjih! Kak junak je v čak! Od veselja se joče!“ „„Jaka! pazi, da ti iskri konjič ne uíde, rajši sédi nanj, če smeš!““ govorili so mu drugi. — Kedó je bil žalostnejši, kljuse ali Jakec, to je bilo težko razsoditi. A kaj bode li domá?

Domov prišedši je Jakec sè solznimi očmi očetu pripovedoval čudno dogodbo. Na konci je od očeta slišal odgovor: „Poberi se mi z merho vred, červívega oreha ne dobodeš zá-njo.“ Sami ne vemo, kde bode naša streha, in zdaj da bi še za to kljuse skerbéli? Sami némamo kaj jesti, in še to sestrádano merho da bi redili?“

Ko se je hotel Jakec zagovarjati, reče mu oča jezen: „molči, ali ti to čako na glavi razbijem.“

Ko je mati začela očeta tolažiti, potem je vendar nekaj pomagalo; a Jakec je še zmirom jokal in kljuse je tudi žalostno préd-se gledalo.

Ko se je ta prizor veršil pred tekalčevimi vrati, prideta po cesti dva moža, kovač in pekár, Jakčev kum, ter poprašata, kaj imajo? Konja od vseh stranij premerjáje sta se molčé spogledovala.

„Ne jezite se, oča!“ naposled velí kovač, „Jakec je dobro zamenjal kučmo. Za konja vam jaz takoj dam 10 tolarjev.“

„Ne, ozdravite ga ob mojih troških,“ reče pekár, „in potem ga moje kumče draže prodá. — Umiri se!“ tolaži Jakca, „gerdo bi bilo, da bi jaz nekdanji vojak ne znal konja. Kadar se to kljuse zredí, bode konj, da nij jednacega. Tudi po kučmi ne žaluj! Pridi jutri k meni, ter dobodeš novo.“

Oča tekalec je bil vesel, ka se je z lepa rešil konja, ter jel upati, da kedaj zanj kaj dobode. Še veselejši je bil Jakec, kateremu je kum obetal

novo kučmo, ker čake bi nikakor ne mogel nositi. Tudi mati je bila radostna, ka se je uže nekoliko izpolnila nje prošnja.

Zima je prešla. S pomladi, ko se je vse pomladilo in ponovilo, bil je tudi Jakčev konj ves izpremenjen. Tako čil in isker je bil, da mu daleč okoli ni bilo jednacega, in vsak dan so se kupci zánj oglašali.

Konec te zgodbe si zdaj utegnate sami misliti. Konja je Jakčev oča tako drago prodal, da nij samo sosedove hiže kupil, nego za potrebo je še nekaj na stran dejal. A kam je šel Jakec? Bog vé! Mi smo samo to slišali: oča tekalec in njega žena sta imela svojo hižo, Jakec novo še lepšo kučmo, nego li je bila prva, ter v hiži je v kotu razven razpéla in Matere Božje viséla še neka čudna podoba, Jakčeva, s huzarsko čako na glavi, a v roki je deržal uzdo, na katerej je védel suho kljuse. To podobo je dal Jakcu narediti kum na veden spomin čudne dogodbe o Jakčevej kučmi.

Zapisal J. S—a.

Kako je Libercún *) derváril.

(Pripovédka.)

V Kerконоških gorah je nekđaj bival duh, katerega so se bali hudobneži, a dobri ljudje so ga ljubili. Imenoval se je Libercún.

Zgodi se, da si nékov meščan iz Hrušice dá privésti iz gozda derv v kurjavo. Ubožni kmetiči, ki so mu je spravili domóv, zahtevali so, kar je pravica, za storjeno délo. A terdoserčni skopuh je gerdo ozmerja ter skopóma poplati. Vozniki nijso mogli upati, da bi pri sodniku našli več pravice; otidó zatorej s potertim srcem in serditi nazaj domóv.

A meščanu, ki je hotel derva dati razcepiti, ponudi se v to službo néki ves tuj mož. V plačilo nij htel družega nego perišče tresák. Naglo sta se dogovorila mož in Hruševce, ki je bil jako vesel, da bode tako v dober kup imel kurjave na vso zimo.

Zmenila sta se bila, da se délo prične tekar jutrodan za rana, in tako je tudi bilo. Uže predno se je danilo, bil je tujec na mestu. Izderl si je iz kolka levo nogo ter ž njo tako silno udrihal po kladah, da so polena in treske daleč okrog letele.

Hruševskega meščana je prebudil ta silni ropot čudnega dervarja. Naglo se obleče ter pohiti gledat, kako se délo verši. Videč moža ob jednej nogi stoječega ter z drugo mlatečega po panjéh, ustraši se zeló. „Stoj!“ zavpije, „in berzo otidi, od kodar si prišel!“

Tujec mu mirno odgovori: „od serca rad, samo poprej mi je to delo okončati in plačilo dobiti.“ Delal je zopet éversto in hitro, ne meněč se za preklinjánje meščanovo.

Razklal je zadnje poléno. Dervar utakne nogo v kolk, ter potegne iz torbe veliko vrečo, kamor spravi vsa polena do zadnje ivéri. Zadéne to vse na ramo, ter hajdi z dvorišča.

*) Češki se ta izmišljeni gorski mož imenuje: Ribecal, Ribencal, Ribercol, Ibercol, Libercun, kateri priimek je po Jungmannu prišel od viteza: Rubens Dahl ali Dahlen, kar se je pokvarilo v priimek: Rűbezahl, in Slovenec je tudi ta uže tako pokvarjeni priimek preložil in rekel: Repoštev.

Vès osupel gleda za njim Hruševski meščan ter kliče na vse gerlo: „o moja derva! moja derva!“

Derv je v vreči bilo nad štiri sežnje.

A dervar se še jeden krat oberne ter mu zaničljivo nazove dobro jutro in potem otide svojim potem.

Ubogi kmetiči so prihodnje jutro našli céle kupe. drobno razcepljenih polén pred svojimi hižami. Ker nihče nij povprašal po tem obilem lesovji, osvojili so si ga v zaméno, katero jim je dobri gorski duh dal zato, ker jih je terdi meščan iz Hruševice tako zeló derl.

V. —ž—

Nenavadna pravda.

Trije bratje so stanovali pod jedno streho. Ubožni so bili in se hranili ob tem, kar so si zaslužili z delom, a mirno so živeli, ter niso poznali razpóra mej soboj. Sveta bratovska ljubezen je bila mej njimi.

Vsako delo so skupaj opravljali, zato jim je šlo vse lepo od rok. Povsod so je radi v delo jemali. Nekdaj so bili namenjeni iti na travnik; obetali so, poseči ga do svitlega dné. Zgodaj sta dva uže napravljena, a tretjega nij; bil je bolan. Kaj je zdravima zdaj početi? Pri bolniku ju ustavlja bratovska ljubezen, a obét ju kliče na delo, ki se ne dá odložiti. Bolnik zapazi to njíju zadrego, zato jima reče, da mu za strežnico pokličeta staro sosedo, a sama naj gresta na delo. Poslušala sta in tako storila. Mej delom se močno poganjata, zjutraj prej začénjata, a z večera dalje natezata: zato v istem času dokončata dva, kar je bilo namenjeno trijem. A po plačilo brata ne gresta; čakala sta, da tretji ozdravi in potem ž njima delež dobode. Tega tretji brat nikakor ne dovoli. „Pojdita,“ reče, „in prejmita plačilo sama, kakor sta se tudi sama trudila. Jaz sem bil v tem bolan, ter nijsem ničesa zaslužil.“

Zdaj brata gresta po novce ter odštejeta tretjino bolniku. A ker najmlajši brat nehče nezasluženega plačila vzeti, nastane mej njima prepír, ki pretí podreti njih lepo zlogo. Da se to ne bi zgodilo, stopijo vsi trije pred opata Paladija, ter ga prosijo, naj jim razsodi. Ko sveti oča sliši njih pravdo, zeló se začudi. Berzo skliče svoje menihe, da bi se od teh bratov učili ljubezni in zloge, ter v lice vseh prepír tako razsodi: „pravica res pristoji mlajšemu bratu, ki se brani plačila, ker ga nij zaslužil; a čuditi se je starejšema dvema, ki mu hočeta z ljubeznijo usiliti, česar po pravici hotéti ne more. Zato naj mlajši vzame, kar mu podaje ljubezen starejših.“

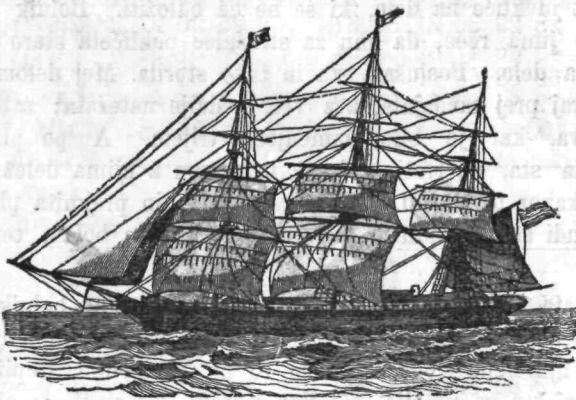
Tako se je končal ta nenavadni prepír. Ona dva, ki sta pravdo dobila, izgubila sta tretjino dnevnega plačila; a tist, ki je pravdo izgubil, dobil je to, česar se je sam hotel ubraniti. Nenavadna je taka pravda in spomina vredna, ker tolika ljubezen je mej brati redka.

F. Rup.

Morska ladija.

Znano vam je, ljubi otroci, da je morje neizmerno velika in globoka voda, ki je malokedaj mirna, temuč neprestano giblje, da se ne usmrádi. Tudi vam je znano, da o hudem viharji nij varno se po morji voziti. A našli so se ljudje, ki so izúmili velikanske zgrade (stavbe), katere po svojej umetnej sestavi vse druge človeške umotvorine presežajo. To vam so velike morske ladije, barke ali korablji. Imamo tergovske ladije, katere nesó po 20 do po 30.000 centov blaga; take ladije plovó samo na jadra, ter mornarji na njih ne morejo rabiti vesla, ker bi k temu bilo treba več nego li 200 človeških rok, ki bi ladijo gonile po širocem morji. Ladije jadreníce goni sapa ali veter, ter hitreje bégajo, nego li ptice pod nebom. Kedar je na morji tišina ali brezvetrije, tedaj ne morejo take ladije niti z mesta. A še mnogo večje, lepše in umetnejše od tergovskih so vojne ladije.

Za jedno samo vojno ladijo 1. verste, ki ima na primer 100 vojnih topov, treba je po 1000 zdravih, čverstih hrastovih debel; dalje 100.000 funtov železa, 200.000 funtov konopnine, 6000 kvadratnih vatlov jadrenine. Taka ladija je po 200 sežnjev dolga, po 50 sežnjev široka in 45 sežnjev globoka. Ima tri velika jadrila, katerih najvišje je 80 sežnjev visoko; 8 kótev (mačkov), katerih najtežja ima 15 do 20 centov. Na takej ladiji je po 700 mornarjev, in ako so oskerbljeni na štiri mesece z vodo in živežem a vsaki top se strelivom, t. j. smodnikom in svinčenimi krogami za 100 nabojev, potem nij dvombe, da je

taka ladija najmenj 6 milijonov funtov težka. A vendar se ta velikani premiče ter plóve, kakor kak čolnič, ki ga vidite na kakej reki. Taka ladija 1. verste stoji preko milijon goldinarjev, in traje blizu do 40 let.

Ali kaj porečete, dragi moji, ako vam povem, da se tudi v našem avstrijskem Primorji, ki se razteza ob jadranskem morji, zdelujejo take morske ladije, kakoršno vam denašnja slika kaže. A to posebno v Reki, Senji in Bakru. Gotovo ste uže mnogokrat čuli, da se tudi iz naše Kranjske vozijo hrasti v Reko, kjer jih potrebujejo v izdelovanje morskih ladij. Čuli ste tudi, da naši verli Primorci in Dalmatinci po vsem svetu slovó za izvrstne pomorščake in da se mnogo Slovanov živi na morji, ki v ladijah po vseh krajih sveta blago razvažajo.

Kako uganeš števila, katera si kedó misli?

Vsako naslednjih 7 tablic prepíši na poseben listek papirja. Kedar hočeš, da uganeš število, katero si misli tvoj prijatelj, pokaži mu tablico za tablico ter ga vprašaj, ako je število, katero si misli, zapisano na tej tablici. Tablice, na katerih je dotično število zapisano, zloži potem skupaj, a óne druge, na katerih števila nij zapisanega, deni na stran. Potlej vzemi prvo število vsake tablice, na katerej je dotično število zapisano, seštej ta števila, in takój dobiš število, katero si je mislil tvoj prijatelj.

I.

1	3	5	7	9	11	13	15	17
19	21	23	25	27	29	31	33	35
37	39	41	43	45	47	49	51	53
55	57	59	61	63	65	67	69	71
73	74	77	79	81	83	85	87	89
91	93	95	97	99				

II.

2	3	6	7	10	11	14	15	18
19	22	23	26	27	30	31	34	35
38	39	42	43	46	47	50	51	54
55	58	59	62	63	66	67	70	71
74	75	78	79	82	83	86	87	90
91	94	95	98	99				

III.

4	5	6	7	12	13	14	15	20
21	22	23	28	29	30	31	36	37
38	39	44	45	46	47	52	53	54
55	60	61	62	63	68	69	70	71
76	77	78	79	84	85	86	87	92
93	94	95	100					

IV.

16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	48	49
50	51	52	53	54	55	56	57	58
59	60	61	62	63	80	81	82	83
84	85	86	87	88	89	90	91	92
93	94	95						

V.

8	9	10	11	12	13	14	15	24
25	26	27	28	29	30	31	40	41
42	43	44	45	46	47	56	57	58
59	60	61	62	63	72	73	74	75
76	77	78	79	88	89	90	91	92
93	94	95						

VI.

32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49
50	51	52	53	54	55	56	57	58
59	60	61	62	63	96	97	98	99
100								

VII.

64	65	66	67	68	69	70	71	72
73	74	75	76	77	78	79	80	81
82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99
100								

Prirodopisno - natoroznansko polje.

Kamčatski pes.

Nij je živali, ki bi bila človeku tako udana do smerti, kakor pes. Ta žival je šla za človekom v najtoplejše in najmerzlejše kraje, z jedno besedo : po vsej zemlji. Psa nahajamo na jugu in na merzlem severji, kjer vlada večni sneg in led; on je povsod človeku zvest tovariš, pomočnik in prijatelj. Povsod s človekom hodi, kakor brat z bratom, prijatelj s prijateljem, ter deli z njim dobro in zlo. Od nobene domače živali ne poznamo toliko različnih plemen, kakor od psa. Nu, jaz vam nečem popisovati vseh teh raznih pasjih plemen, nego povedati vam hočem samo nekoliko o kamčatskem psu, ki je največji terpin mej pasjimi plemeni.

Kamčatka, to vam je polutok na vzhodnej strani severne Azije. Tu ne najdete plodnega polja, niti cvetočih livad, kakor je vidite po našej krasnej slovenskej domovini.

Kamčatska zemlja je pokrita z več snegom in ledom, zato rej ondu ne more konj opravljati onega posla, kakor pri nas. Ali dobri Bog tudi Kamčadalcev nij pozabil. Kar je nam konj, to je tem prebivalcem pes, ki je baš po onem polu-

K. At. v. W.P.

isto ima tudi ušesa k višku stoječa in koničasta. Pokrit je z dolgo in gosto dlako. Kamčatski psi živé zmirom pod milim nebom. Po leti si sami izkopljejo jame v zemljo, da se v njih hladé, a po zimi se zakopljejo v sneg, da se mraza obranijo. No ipak jim zima mnogo boljé godí, nego li toplina. Malokedaj lajejo, nego zavijajo, kakor volkovi.

Kedar mladi psički nekoliko izpodrastó, privežejo je h kolu, da se priučé mirno ležati. D okler so še majheni, hranijo je z neko meséno juho, ka-

toku dobil ime „kamčatski pes.“

Kamčatski pes je nekoliko večji od našega ovčarskega in je podoben volku, a to ne samo v telesnej postavi, temuč tudi v lastnostih. Barve je razno-
verstne, največ bele, černe in sive. Glavo ima široko, gobec koničast. Tak-

tero tako pohotno in toliko jedó, da bi človek mislil, trebuh jim bode razpočil.

Ko so dve ali tri leta stari, potem si mora uboga žival sama živež služiti. No o tem kasneje; pogledjmo si poprej, s čim se hranijo in kako živé. Vsak kamčatski pes dobi, kakor naši domači, posebno imé.

Po leti se njihovi gospodarji malo brigajo zanje ter se tako ves božji dan klatijo okolo, iskajoč si živeža ob bregovih reke ali morja; a ta njihova hrana so ribe, katere znajo verlo dobro loviti. Ako imajo rib dosti, potlej ne snedó cele, nego samo glavo jej odgrizó, a telo ostavijo. Po leti se jim dobro godi, to se jim tudi vidi na telesu, ker so tolsti in debeli.

Ali glej! zdaj še le pride tuga in nejevolja tudi za kamčatskega psa. Leto hitro projde, a nastane huda zima. Sneg zapade, reke in morje pomerzne, do rib se ne more, niti nikodar nikamor; treba se je tedaj zopet verniti h gospodarju v selo (vas).

Zdaj se začne žalostna doba siromašnim psom. Domón prišedše takoj pograbiyo gospodarji, privežejo je h kolu, kjer ostanejo po več dnij tako privezani. Jésti dobé jako malo, da jim salo vpade ter se izstradajo, ker drugače ne bi bili za službo, katero jim bode k malu opravljati, ako bi bili tolsti in predebili.

Tako privezani in z gladom neusmiljeno terpinčeni, zavijajo in tulijo, da jih človek, ki ima le količkaj serca, ne more poslušati. Zdi se mu, kakor bi jokali po izgubljeni svóbi. Vsak Kamčadalec ima najmenj po 6 takih psov; kjer se tedaj dobi samo kakih 20 hiž, tam se takój čuje óno žalostno zavijanje 120 psov, katero našim ušesom ne bi godilo, a Kamčadalec se za to niti ne zmeni.

Hrana kamčatskim psom je po zimi dvoverstna. Da se do sitega najedó, dobivajo — navadno zjutraj — plésnivih na zraku posušenih rib. Druga versta te zares pasje hrane so smerdljive gnile ribe. Po leti namreč lové Kamčadaleci morske ribe in je spravljajo v globoke jame, z deskami in z zemljo pokrite. RIBE se na ta način usmradé in zgnijó. Kedar se taka jama odprè, strašen smrad se razprostre daleč okolo. A Kamčadalcem ta smrad nič ne dé, ker tudi oni jedó te ribe in jim nič ne smerdé. Evropljan bi moral omedleti, da samo blizu pride k takej jami. Kamčatskem psu so take smerdljive, skisane ribe to, kar je našemu konju oves.

Ker Kamčadaleci po zimi nemajo vode, gasé si žejo sè snegom in ledom.

A zdaj pogledjmo, kakšno korist imajo tamkajšnji prebivalci od teh ubozih stvarij.

Ako bi pri nas komu na um prišlo, da operti psu na ledja kako breme, ali da po več psov vpreže v voz, ter se z njimi popelje v kak oddaljen kraj, otroci, vi bi se tacemu človeku iz vsega gerla smijali, ker vam se bi to jako smešno zdelo. A pri Kamčadalcih nij to nič smešnega, nego baš to jim je korist, katero imajo od omenjenih psov.

Konja bi tam ne mogli rabiti, ker je sneg predebel in vsaka druga žival bi se pogreznila v debelem snegu, a kamčatski psi lahko in okretno po njem tekó ter predirjajo tudi največje snežne ravnine,

Človek se ne more dosti načuditi jákosti in terpežnosti teh psov. Kamčadalec vpreže po štiri, navadno po šest takih psov pod svoje sani ter se vozi ž njimi 15 do 20 milj daleč, da jih ves dan niti ne hrani. Pri naprezanji povzdignejo vsi glave in strašno tulijo, kakor bi nebesom tožili svoje težave; a ko začno teči, vsi umolknejo. Tu moram opomneti, da se kamčatski psi ne vodijo z vojkami (vajeti), kakor pri nas konji, nego z besedami; zatorej ima vsak pes svoje imé, ter umeje tudi še nekatere druge besede, kakor: naprej, nazaj, levo, desno itd.

Često se dogodi, da se na potu mej soboj spró, začno rohnéti in hipoma se skoljejo, a gospodarjev bič je zopet spravi v red.

Razven da so tako hitri, so tudi močni; šest takih psov vleče po pet do po šest centov blaga.

Kedar so na poti, tedaj dobi vsak, navadno zjutraj, samo po pol ribe, a z večera se nekoliko bolje nahranijo.

Gorjé jim, ako se polenijo; gospodar vzame bič, póči ž njim na levo in na desno, na dolgost in povprek, ter mahoma zopet dirjajo.

V Kamčatki naredé po zimi tako imenovane „pasje postaje.“ Ako šest psov vleče blago, ki ima preko šest centov, in v treh dneh prehodijo 40 do 45 milj, odpočijejo potem četerti dan v takej postaji ter dobé tudi nekoliko več hrane.

A zdaj da vidimo, kakšne saní imajo Kamčadaleci?

Te kamčatske saní so proti pasjej moči in bregovítim tloom tako dobro in umételjno narejene, da svojej nalogi popolnoma ustrezajo ter si boljših niti misliti ne moremo.

Podobo imajo podolgaste košare, ter tudi res nijso nič družega nego košara, spletena od protja. Ta košara je zopet od vseh straní povezana in prepletena z jermeni, ter je tako močna in éversta, da, ako tudi se vsa košara zvija, ipak se tako lahko ne potare. Košara je nasajena in z jermeni dobro privezana na dve spredaj zakrivljeni drevesi.

Cele te saní nijso preko 16 funtov težke, a nesó, kakor je uže bilo rečeno, po 5 do po 6 centov blaga.

Kamčadaleci imajo še drugo korist od teh psov. Stare pse in sploh vse, ki nijso za rabo, pobijó in oderó, ter imajo kožo, od katere si narejajo obleko, ki je topla in traje po štiri leta. Obleka od pasjih kož je za Kamčadalce več vredna, nego obleka od bobrove kože. Zatorej se tudi radi bahajo s tako obleko, ter zabavljajo drugim, ki je nemajo. Ako hoče kedó v prepiru svojega protivnika v nič devati, pravi mu: „paglavec! ti pa le molči! kje si ti še bil, ko smo jaz in moji dedi nosili kuklanke od pasjih kož.“

Iz vsega tega se vidi, kako potrebna, kako koristna je ta žival tem prebivalcem, vidi se, da je kamčatski pes Kamčadalcem pravi dar božji.

Velik si in predober o Bog, a velikost in dobrota Tvoja kaže se nam v Tvojih delih.

(P o Brehmu posl. I. T.)

Razne stvari.

Umerl je 28. dné pretečenega meseca ob 8. uri z večera po vseh slovenskih pokrajinah velespoštovani in slavni gospod

Dr. E. H. Costa,

dež. odbornik, predsednik „Slovenske Matice,“ ud c. k. dež. šolskega sveta itd., itd.

ljubljenec slovenskega naroda in dika naše domovine. Bil je ves čas zvest podpornik „Vertčev,“ ki ga nij samo materijalno sam podpiral, nego tudi vsestransko priporočal in širil mej slovensko mladino. Otroci, spominjajte se često njegovega imena!

Bog mu daj večni mir in pokoj in večna luč naj mu sveti!

Drobtine.

(Veverice) so škodljive mladim ptičem, tega se je prepričal lanske pomladi neki kmet na Nemškem. Čul je v bližnjem gozdu milo čivkanje mladih ptičic; ko bližej stopi, videl je, kako je veverica štirim ptičkom, ki so bili v gnjezdu, kljunčke popolnoma odgrizla. Ubogi ptički so morali poginiti.

(Hvaležnost.) V Londonu je nedavno umerl imovit tergovec, po imenu Lloyd, ki je necemu gospodu Holmesu ostavil v svojej oporoki 20 funtov sterlingov (po našem novcu preko 200 gld.), „ker me je — tako piše sam v oporoki — v mladosti jedenkrat pošteno našeškal, a to mi je bilo ves čas mojega življenja verlo koristno.“

Kratkočasnice.

* Sosed je soseda tožil za neki dolg ter sodniku pokazal dolžno pismo,

Ta pregleda papir ter vidi, da je dolžno pismo tudi na drugej strani prepisano. „Čemu je prepis na ónej strani?“ vpraša sodnik kmeta. „I nu, mislil sem, če izgubim prvo dolžno pismo, imel bodem óno na drugej strani.“

* „Lansko zimo,“ pripovedoval je neki lažnjivec, „padem tako nesrečno na ledu, da se mi je takoj glava odtergala od telesa. Hočem jo vzdigniti, ali glej, uže je bila primrzla na ledu. Hitro tečem domóv, zgrabim sekiro, odsečem glavo, ter jo položim zopet na njeno pravo mesto. Glava se zopet priraste k telesu, in evo me zdravega in éverstega!“

* „Francek, kje si, pojdi berzo sem, da mi prineseš tobaka!“ reče oča najstarejšemu sinu!

Francek: Jaz ne grem, recite Jožku.

Oča: Nu, Jožek, le hitro sem, da mi pojdeš po tobaka!

Jožek: Zakaj bi jaz šel, Ivanko naj gre!

Ivanko: Oča! ne prosite ju, saj vidite, da ne gresta, pojdite rajši sami.

Oča vzame šibo ter vse tri do dobrega pretepe. Drugi krat nij bilo očetu več treba prositi, da mu otroci storé to ali óno. Samo mignil je, in vsi trije so bili takój pripravljeni, izpolniti očetovo željo.

* Pride soseda k sosedi, ki je baš krape pekla ter je prosi, da bi tudi ona v njenej uže vročej masti svoje krape spekla. Soseda jej dovoli. Ko so bili krapci pečeni, zahvali se jej in reče: „hvala vam, soseda! Kedar bodem jaz zelje kuhala, prinesite vi pleče (šunko), da se vam izkuha v mojem zelji, ter vam tako vsaj nekoliko povernem vašo prijaznost in dobroto.“

Uganke.

- 1) Mati s hčerjo, in mati s hčerjo, in stara mati z vnuko, pa vseh skupaj jih je samo troje. Kako je to?
- 2) Je drobnó, za jedno roko, kljun jeklen, rep lenén.
- 3) Kosmatinu glavo odrežem, serce izderem, dam mu piti in začne govoriti.
- 4) Raslo, vzraslo, iz germa prilezlo, mej rokami se povánilo, mej zobmi se začutilo.
- 5) Okroglo je in belo, vsemu svetu omilelo. Kaj je to?
- 6) Priklanja se in priklanja, a ko domón pride, nasloní se.
- 7) V hosto gre, domón gleda, domón gre, v hosto gleda. Kaj je to?
- 8) Po gorah hodi suknja in kozuh. Kaj je to?
- 9) Često me pričakujejo in prosijo; a jedva se prikažem, vse beží.
- 10) O gerdem vremenu se moram sprehajati, o lepem se v kotu dolgočasim. Kaj je to?
- 11) Po leti v kozuhu, po zimi gol.
- 12) Dve materi imati po pet sinov, vsem je jednako imé.
- 13) Čern se gre kopat, a rudeč iz kopeli pride. Kaj je to?
- 14) Sestra k bratu v vas hodi, a brat pred njo beží. Kaj je to?

(Odgonetke uganek v prihodnjem listu.)

Rešitev uganke v I. listu „Vertca.“

Polž pride **deseti dan** z večera verhu zida, ker deveti dan pride 9 čevljev visoko, deseti dan pa 3 = 12.

Prav so jo rešili: Gg. Ant. Žnidaršič v Premu; Dragotin Martelanec, uč. v Barkoli; A. O. in Gabrijela Piskar v Ljubljani.

Nekaterim gg. naročnikom v pomislek.

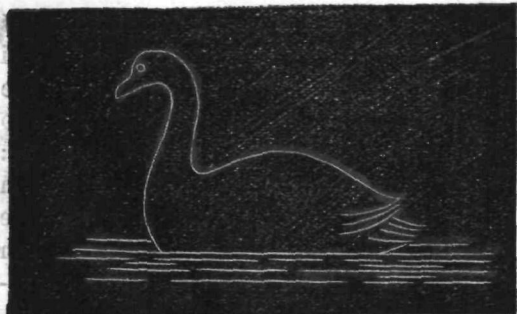
Mnogo naših čest. gg. naročnikov nam piše, da je jezik v „Vertcu“ sicer lep, čist in pravilen, a vendar otrokom in prostemu ljudstvu, ki ga tudi rado čita, nekako previsok in težko uméven. Zaradi tega želé nekateri naročniki, da bi se „Vertec“ držal svoje prejšnje, slovenskemu ljudstvu bolj navadne pisave. — Uredništvo rado ustreže tej občnej želji čest. gg. naročnikov, ako je upati, da se potem „Vertec“ mnogo bolj razširi mej narod slovenski, osobito mej slovensko mladino, katerej je dakako v pervej versti namenjen. Prosimo, da nam o tej stvari objavijo še drugi prijatelji našega lista svoje odkritoserčno mnenje. „Ured.“

Vse one čest. gg. lanske naročnike, ki so prvi in drugi list „Vertca“ prejeli, prosimo uljudno, da nam ali blagovoljno vernejo obá lista, ali nam naročnino pošljejo.

„Uredništvo.“

LISTNICA. Gg. L. U. v Ambrusu: Storili smo vse, kakor nam ste naročili. Priporočajte „Vertec“ prijateljem in znancem, baš v Vašem kraju ga mladina jako malo čita. Serčen Vam pozdrav, ki tako rodoljubivo podpirate naše domače slovstvo. — A. F. F.: Odzdravljamo ter prosimo za razširjevanje „Vertca“ mej našo dobro slov. mladino. — J. Z. v K.: Vaša pesenca nij godna za natisk, ker je preveč slična onej, ki je bila v skakalnici pr. leto. Pošijite kaj drugzega in boljšega. — A. M.-c. v Ljubljani: Pride na versto. — J. B. in M. N. v R.: Kedar pride naročnina, pošljemo „Vertec.“

Obrazec za risanje.

Slišal sem od mnogih stranfj, da podobo, ki vam jo je „Vertec“ prinesel v zadnjem listu, risete uže verlo dobro na papir in na plôčice. Zatorej vam je denašnji „Vertec“ prinesel drug obrazec, da se urite v risanji, dokler vas zopet z novo podobico ne razveseli.